

НОВИНИ КНИГОВИДАННЯ

«СПІВ ПТАХІВ» ПОЗА ЧАСОМ

Інтерв'ю Вероніки Чекалюк з Олегом Кришталем

Професійні письменники мріють про світове визнання. Однак справді достойні твори часто з'являються з-під пера тих, від кого їх і не чекають. Можна все життя вчитися писати, але, якщо не маєш хисту, знайти нове для людського духу тобі не вдасться. Однак є люди, котрі не пишуть книг, але живуть насиченим яскравим життям, а в якийсь момент у них відкривається «вікно можливостей»: з'являється Книга і з нею нові горизонти. Сьогодні ми розмовляємо з людиною, що уособлює подібний приклад.

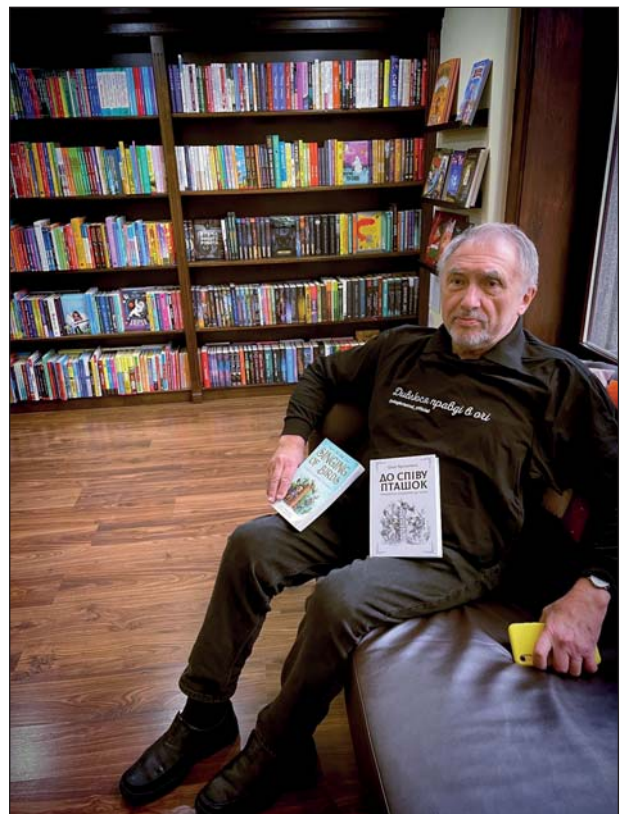
У 1980–85 роках нейрофізіолог **Олег Кришталь** виявив два фундаментально нових рецептори в нервових клітинах. Під його керівництвом здійснюються дослідження фізико-хімічних і фармакологічних властивостей механізмів іонної проникності, локалізованих на мембрані сенсорних нервових клітин. Але розмовляємо ми з науковцем про літературу і мистецтво. Ми замовили книгу і, поки чекаємо англomовний фоліант, перед нами у кріслі її автор Олег Кришталь – всесвітньовідомий нейрофізіолог, один з небагатьох наших сучасників, включених до списку провідних учених сучасності.

Крім всесвітньо відомих наукових праць, Олег Кришталь написав дві художні книги: роман «Гомункулус» (нагороджений золотою медаллю «За найкращий роман 1995 року», у 2000 році роман був надрукований у Франції під назвою «Moi et Mon Double») та роман-есе «До співу птахів». Ця книга захоплює дух поєднанням постмодерністської іронії, сповідальних уявлень, гумору, туги, радісних і сумних спогадів та жаги до життя, сенс якого ще належить знайти.

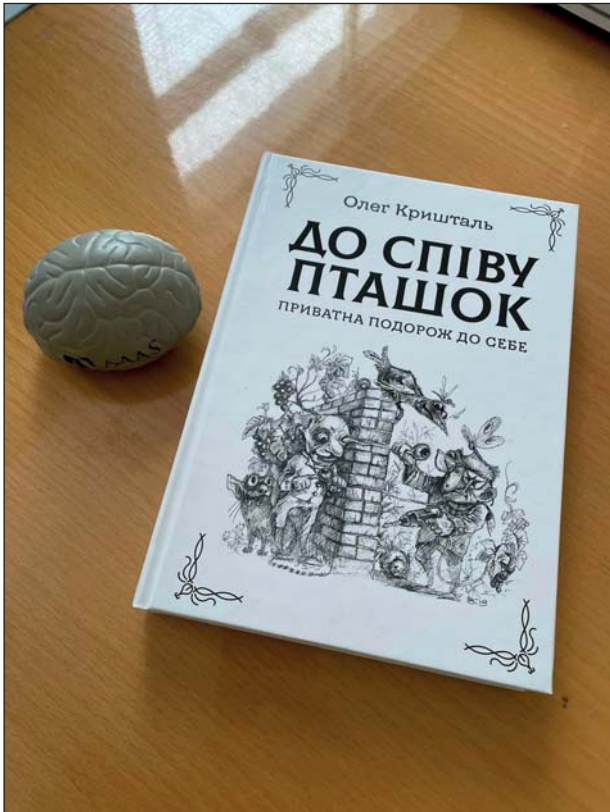
Життя – це шлях пошуку самого себе. Книга справила колошальне враження на тих, хто спромігся досягнути її незвичну новаторську сутність. Друзі були здивовані, побачивши в авторові відвертого філософа-футуролога.

Професор **Оле Петерсен** (Professor Ole Petersen, Commander of the Order of British Empire, Fellow of the Royal Society) – світова величина й добрий друг автора – прочитавши «До співу пташок», надіслав листа: *«Книга таки надійшла, і я читаю її з великим задоволенням. Ви – «мисляча людина», яких дуже мало! Деякі частини трохи кафкіянські, і я маю на увазі це як чудовий комплімент, оскільки Кафка для мене – найбільший літературний геній ХХ століття. Деякі глави просто шедеври, наприклад, "Я знаю, де ховається диявол"; продовжую читати повільно, щоб нічого не пропустити. "Спів птахів" – чудовий подарунок. Стільки оригінальних перспектив, теж дуже цікавих, але з такими глибокими думками та великою таємничістю. Час від часу я повертатимусь до багатьох із них, щоб освіжити своє мислення і спробувати глибше проникнути у те, що неможливо легко зрозуміти, але до якого Ви все ж магічним шляхом відкрили інтригуючий шлях».*

В Україні книга з'явиться восени українською мовою у вишуканому обрамленні у видавництві «Наш формат» і вже книголюби на Львівському Форумі першими зможуть побачити роман-есе «До співу птахів» – таку саму, як видав Amazon. До речі, малюнок обкладинки створив **Влад Кириченко** — мультимедійна особистість, Владислав – бізнесмен, глибоко цікавиться

Олег Кришталь
доктор біол. наук, професор,
академік НАН України,
радник дирекції
Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця
НАН України,
м. Київ

наукою і політикою, від 1996 року підтримує україномовні проекти і, як з'ясувалося, талановитий художник-ілюстратор. Влад каже, що після прочитання книги з'явилося бачення сюжету – залишилося лише перенести те, що послав мозок, на папір. Саме це зображення знайшло відлуння у баченні самого автора, і вийшла бездоганна (з точки зору автора книги) палітурка. Цей дизайн наразі в англійському та українському варіантах.

Роман-есе «До співу птахів» почав мандрувати світом, а ми спробуємо почути від автора відповіді на низку питань. Автор пропонує читачеві абсолютно несподіваний погляд на світ.

В.Ч. – Підназва "Приватна подорож до себе". Далі читаємо: "Текст мені чужий, а отже, я не я". Запитання: "Я" - ліричний герой тотожний з автором? Твір автобіографічний?

О.К. – Тут немає фактів біографії. На відміну від звичної літератури, в якій головне – події, цей текст відображає плин думок та емоцій. Що в цьому справді нове? Це приклад спілкування метамовою. Людство – ми усі – зі зростаючою швидкістю переходить на метамову, котра підсвідомо завжди була з нами. Праметамовою є мистецтво. Тільки завдяки мистецтву ми здатні ділитися своїми емоціями і почуттями, а отже прямувати до справжньої єдності, як цього вимагає наша соціальна сутність. Це оптимістичний бік моєї точки зору.

В.Ч. – Ваша книга – це, без сумніву, зразок сучасної української інтелектуальної прози. Яким Ви уявляєте свого читача?

О.К. (задумливо, загадково) Я мрію відчувати єдність з моїм читачем. Це моя найбільша мрія.

В.Ч. – Карл Густав Юнг у своїх працях прагне допомогти людині подолати світоглядну дезорієнтацію. Ваші міркування щодо сучасних світоглядних тенденцій?

О.К. – Світ багатогранний, прогрес дуже швидкий. Мізки сучасників структурно більш складні, ніж у попередніх поколінь. Це є оцінюваний наукою результат прогресу.

В.Ч. – У класичній філософії скептицизм означає вчення філософської школи, представники якої стверджували, що вони не «заявляють нічого, але лише висловлюють власну думку». У цьому сенсі філософський скептицизм — філософська позиція уникнення того, щоб постулювати остаточну істину. Чи не прагнете Ви уникнути істини?

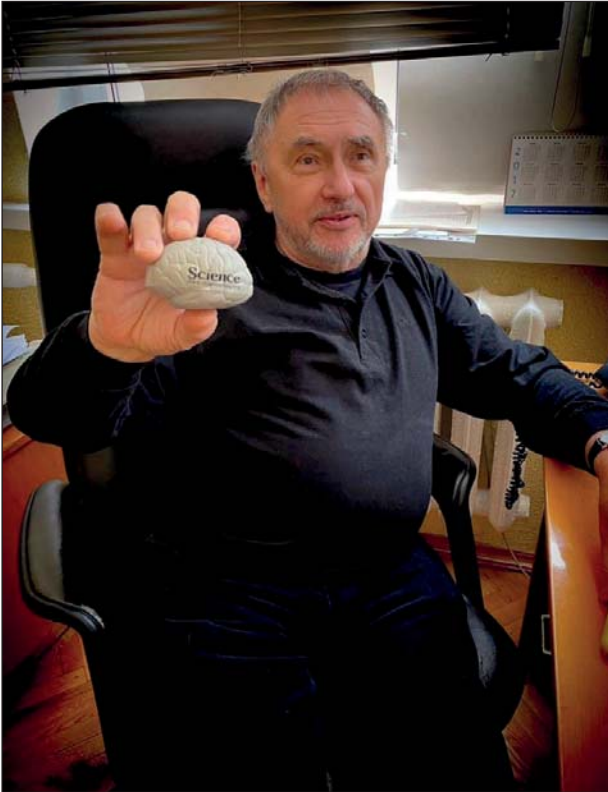
О.К. – Навпаки я відкрито кажу: у цьому тексті я намагаюсь досягти границі відвертості, на яку здатен. Це несподіваний експеримент, якому я сам був здивований, бо з першим реченням прийшло передчуття, і текст вилився спонтанно, – все, як я описую. Висвітлює судження, що «мотивація – рабиня світлячка емоцій», і потягло за собою все подальше. Протягом трьох років щодня вранці писав я по пів години на світанку. Це були щасливі пів години. Я чекав цього моменту, коли мене кличуть — відкривалося вікно за стіну, котра є в кожному з нас.

Стіна – це між нашим свідомим, самодоступним «я» і внутрішнім, якщо хочете, «справжнім» «я», котре створене нашим персональним комп'ютером – мозком. Потужність цього комп'ютера неймовірна, але нам вона доступна лише в короткі періоди через систему «вікон», що створились у залежності від передісторії розвитку даної особистості.

Наприклад, *Моцарт* – геній, чие музичне вікно було активним постійно, і крізь нього він отримував безперервний потік музики. У нього був лише клопіт, як встигнути записати усе те, що в ньому прозвучало протягом його короткого життя. Ноти він ледь встигав записувати. Я не геній, але мені пощастило відчувати, як працюють вікна. Живучи в науці, я з подивом бачив, як неочікувано, краще сказати – несподівано, з'являється усвідомлення, що трапилось відкриття. Так я писав «До співу пташок» протягом трьох років, зазвичай зранку «відкривалося вікно» і я записував те, що прийшло. Ця медитація іноді сприймалась як щастя. Тому я покидався зі страхом, що ранкове диво не трапиться. Аж ось, зазвичай після кави, вікно відкривалося – і я записував, ледь встигаючи, наступний, завжди короткий транш.

Якщо це явище порівняти з тим, що зі мною траплялося в науці, то моменти, коли траплялись відкриття, за своїм перебігом були схожі.

В.Ч. – «Текст – експеримент», «життя як експеримент», – стверджує автор. Чи вважаєте цей експеримент результативним? У чому ж все-таки сенс буття? Стивен Новелла, американський невролог, доцент Єльського університету, ключовими засадами здорового скептицизму вважає: «у будь-якій незрозумілій ситуації все піддавати сумніву». Тому пропоную уточнити: у чому полягає «парадокс умовності існування в тонкому шарі атмосфери»? Йдеться про умовність існування загалом чи саме в «тонкому шарі атмосфери»?

Олег Кришталь і ... модель мозку Science

О.К. – З огляду на нескінченність Всесвіту, дивність існування нашого світу у тонкому шарі атмосфери мені здається неминучою. Ось де я бачу парадокс: широта наших уявлень при обмеженості умов людського існування.

В.Ч. – Назва "До співу пташок". На думку спадає новела Михайла Коцюбинського "Intermezzo" (пауза). Ліричний герой робить паузу у своїй творчості, щоб на природі набратися сил для подальшої діяльності. Наприкінці Ви свідомо не поставили крапку і наголошуєте на цьому. Отже, Ваш текст – це тимчасова пауза? Паузи – це засіб мистецтва, спосіб комунікації, пауза – дія рівноправна й важлива.

О.К. – Безумовно, це – пауза, і на мене "Intermezzo" ще в дитинстві справило колосальне враження. Коли у школі я писав твір на тему, то він мимохіть вийшов віршованим, бо я відчував надзвичайне піднесення. "Intermezzo" відкрило нову грань самопізнання, і я був щасливий пізнати нове відчуття. Мій дід народився у тому краї, де й родина Коцюбинських. Якось дід переказував, що був знайомий з *М. Коцюбинським*.

Геніальний композитор *Гія Канчелі* – «маестро тиші», як називають видатного митця. Симфонічні твори Гії Канчелі також відкрили для мене нову сторону в мистецтві. Митець говорив, що паузи в його творах звучать голосніше, ніж гучні акорди. Його називали «маестро тиші», бо умів тишу наповнити глибоким сенсом.

В.Ч. – Олеже Олександровичу, коли Ви розповідаєте – Ви "світитесь, Ви маєте унікальну особливість – Ви неймовірний оптиміст. З Вами цікаво і легко. "Ліхтарі здатні світити, якщо навіть існують тільки в уяві". Зву-

чить афористично. Які "ліхтарі" освітлюють, освітлювали Ваш шлях?

О.К. – Це мої внутрішні "ліхтарі".

В.Ч. – У тексті є таке судження "жорстокість, садизм – вроджені". Водночас автор вважає, якщо опанувати метамову – "чужий біль стане твоїм болем". То проблема – у вихованні, навчанні?

О.К. – Потенційно кожному з нас метамова доступна, але те, як нею володіти, залежить від розвитку особистості. Метамова – це мова мистецтва... Спосіб існування нашого внутрішнього світу – це метамова. Мова світла і темряви в душі. Моя турбота – дошукуватись до світла.

В.Ч. – Видатний філософ античності Платон намагався своїми творами пробудити закладену в людській природі пристрасть, вивести на ту дорогу, де людина знайде для себе щось найважливіше. Що найважливіше у цьому житті для Вас особисто? І, на Вашу думку, для кожного з нас зокрема?

О.К. – Професор *Олег Петерсен* сказав дуже влучно про мою книгу. Amazon виніс ці слова на титул (задню обгортку). Якось відомий програміст відгукнувся, мовляв після прочитання "До співу птахів" його мозок почав працювати інакше – більш ефективно. Він перезавантажився – і це чудово, бо почав інакше писати програми, по-іншому бачити і сприймати життя. Я ціную зворотній зв'язок і буду щасливий кожному випадку.

В.Ч. – З вашого твору: чудес не буває, так що морквина, підвішена перед віслюком, щоб він безупинно за нею біг, висить не сама по собі. То чия ж морквина? "Що сьогодні в репертуарі оркестру"? Хто диригент, ляльковод?

О.К. – Ляльковод – це наш персональний керівник. Він за стіною свідомості і звідти нами керує. Книга закінчується на тому, що морквина, за якою людина біжить усе життя .. задля чого це все.. невідомо.. тут стіна, як зображено на обгортці "До співу птахів". Немає крапки. Може бути продовження, у кожного своя версія. Головне – розбудити мозок і підготувати до сприйняття відкритого вікна, можливостей!

В.Ч. – Дякуємо за неймовірну подорож Вашим Всесвітом. Справді, наші емоції не випадкові, вони виходять з наших думок. Ваші судження стосуються кожного, зокрема спало на думку провести паралель. Наприклад, в індустрії краси людина намагається зробити собі таку зовнішність, якою бачить її уява, часто люди приносять фото і просять косметологів і пластичних хірургів саме такого вигляду, що їм продиктований. Діючи, людина намагається подолати шлях від уявного до бажаного реального – це реальність, процес... Так у кожній сфері буття.

Окрема подяка Вам, шановний Олеже Кришталь, за "Вікно Моцарта": «Наш мозок формується світом ... І навпаки. У людей мозок формується світом, а світ змінюється людьми». ■

Використано матеріали
https://zn.ua/science/okno_motsarta.html